

Warszawa, dnia 14 maja 2009 r.

Wytyczne
dla powiatowych urzędów pracy (PUP) i ośrodków pomocy społecznej
(OPS) w zakresie współpracy przy podejmowaniu działań na rzecz osób
bezrobotnych, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej

1. Informacje ogólne:

Zgodnie z nowym brzmieniem art. 50 ust. 2¹⁾ ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy **bezrobotnym, będącym w szczególnej sytuacji na rynku pracy**, korzystającym ze świadczeń pomocy społecznej, powiatowy urząd pracy w okresie 6 miesięcy od dnia utraty prawa do zasiłku z powodu upływu okresu jego pobierania:

- powinien przedstawić propozycję zatrudnienia, innej pracy zarobkowej, szkolenia, stażu, odbycia przygotowania zawodowego dorosłych, zatrudnienia w ramach prac interwencyjnych, robót publicznych lub
- na wniosek ośrodka pomocy społecznej może skierować do uczestnictwa w kontrakcie socjalnym, indywidualnym programie usamodzielnienia, lokalnym programie pomocy społecznej, o których mowa w przepisach o pomocy społecznej lub uczestnictwa w indywidualnym programie zatrudnienia socjalnego, o którym mowa w przepisach o zatrudnieniu socjalnym.

Oznacza to, że wobec osób, o których mowa w art. 50 ust. 2 ww. ustawy zaplanowano dwie możliwe ścieżki działań.

Pierwsza ścieżka to samodzielne działanie aktywizacyjne powiatowego urzędu pracy, druga ścieżka to aktywizacja społeczna realizowana na wniosek i przez ośrodek pomocy społecznej.

1.1. Zakres podmiotowy

Osoba bezrobotna, aby zostać skierowana przez PUP do uczestnictwa w kontrakcie socjalnym, indywidualnym programie usamodzielnienia, lokalnym programie pomocy społecznej, o których mowa w przepisach o pomocy społecznej, lub uczestnictwa w indywidualnym programie zatrudnienia socjalnego, o którym mowa w przepisach o zatrudnieniu socjalnym musi spełnić łącznie następujące warunki:

- a) należeć do grupy będącej w szczególnej sytuacji na rynku pracy, obejmującej co najmniej jedną z poniższych kategorii:**
- bezrobotnych do 25 roku życia;
 - bezrobotnych długotrwale;

¹⁾ Z dniem 1 lutego 2009 r. weszła w życie ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 6, poz. 33).

- bezrobotnych po zakończeniu realizacji kontraktu socjalnego, o którym mowa w art. 50 ust. 2 pkt 2;
 - bezrobotnych kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka;
 - bezrobotnych powyżej 50 roku życia;
 - bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych, bez doświadczenia zawodowego lub bez wykształcenia średniego;
 - bezrobotnych samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia;
 - bezrobotnych, którzy po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęli zatrudnienia;
 - bezrobotnych niepełnosprawnych.
- b) **utracić prawo do zasiłku z powodu upływu okresu jego pobierania i być w okresie 6 miesięcy od dnia utraty tego prawa,**
- c) **korzystać ze świadczeń z pomocy społecznej.**

1.2. Formy współpracy

Ustawodawca przewidział możliwość nawiązania współpracy pomiędzy powiatowym urzędem pracy i ośrodkiem pomocy społecznej w zakresie wzmacniania aktywności osoby bezrobotnej, która jest jednocześnie klientem pomocy społecznej.

Warto przy tym podkreślić, że kierowanie przez PUP do działań aktywizacyjnych na zasadach określonych w art. 50 ust. 2 pkt 2 *ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* nie ma charakteru obligatoryjnego, lecz fakultatywny i dotyczy **wyłącznie** uczestnictwa osób bezrobotnych w działaniach, o których mowa w art. 50 ust. 2 ww. *ustawy*, tj. w:

- kontrakcie socjalnym,
- indywidualnym programie usamodzielnienia,
- lokalnym programie pomocy społecznej,
- indywidualnym programie zatrudnienia socjalnego.

Podstawą do wystawienia przez PUP skierowania jest przesłanie przez OPS wniosku dotyczącego osoby (grupy osób), ze wskazaniem form aktywizacji.

1.3. Kształtowanie treści porozumienia

W przypadku podjęcia współpracy na rzecz osób, o których mowa w art. 50 ust. 2 *ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*, PUP i OPS obligatoryjnie zawierają porozumienie, które określa tryb obowiązkowego informowania się o planowanych działaniach, co pozwoli uniknąć dublowania się zastosowanych form aktywizacji oraz zapewni komplementarną pomoc w doprowadzeniu osoby do zatrudnienia.

Uzgodnienie ścieżki wymiany informacji pomiędzy instytucjami powinno wpłynąć na trafność oraz większą skuteczność działań aktywizacyjnych, a także po obu stronach usprawnić pracę z klientem, dzięki możliwości wcześniejszego planowania dalszego postępowania, adekwatnie do potrzeb oraz zastosowanych już instrumentów.

Intencją wprowadzenia do *ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* możliwości zawierania przedmiotowego porozumienia było zapewnienie optymalizacji zakresu i form pomocy udzielanej przez obie instytucje tej samej osobie, w sposób pozwalający uniknąć powielania wzajemnych działań, a jednocześnie zapewniający komplementarność oferowanych usług, dostosowanych do potrzeb klientów obu instytucji.

Treść porozumienia może również określać dodatkowe ustalenia, np.:

- grupy bezrobotnych objętych porozumieniem,
- działania realizowane przez strony porozumienia wraz z harmonogramem realizacji,
- źródła finansowania,
- przewidywane efekty podjętych działań,
- zakres i sposób wymiany informacji pomiędzy instytucjami,
- postępowanie w przypadku wystąpienia zagrożeń wpływających na realizację działań wynikających z porozumienia,
- inne ustalenia.

Nie ma przeszkód, aby porozumienie obejmowało również inne kwestie z obszaru współpracy urzędu pracy i ośrodka pomocy społecznej, np. zasady współpracy w zakresie realizacji prac społecznie użytecznych.

2. Status i uprawnienia osób objętych porozumieniem:

2.1. Postępowanie powiatowego urzędu pracy

2.1.1. Status osoby

Należy podkreślić, że obligatoryjne pozbawienie statusu osoby bezrobotnej w trybie art. 33 ust. 4 pkt 2b *ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* dotyczy wyłącznie sytuacji, w której osoba jest skierowana przez PUP do **kontraktu socjalnego o którym mowa w art. 50 ust. 2 pkt 2** lub **indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego**, o którym mowa w przepisach o zatrudnieniu socjalnym. W pozostałych przypadkach przepisy ustawy nie wskazują wprost obowiązku pozbawiania statusu osoby bezrobotnej.

Osoba, która utraciła status bezrobotnego na skutek skierowania przez PUP do realizacji kontraktu socjalnego bądź uczestnictwa w zajęciach centrum integracji społecznej, po zakończeniu działań w ramach ww. form aktywizacji, może ponownie zarejestrować się w PUP, który kontynuuje zaplanowaną wcześniej pomoc zgodnie z zawartym z OPS porozumieniem, o którym mowa w art. 50 ust. 3 ww. *ustawy*.

Jednocześnie np. w przypadku objęcia osób bezrobotnych:

- kontraktem socjalnym, w ramach którego nie są realizowane działania na rzecz wzmocnienia aktywności osoby bezrobotnej, tj. kontraktem socjalnym bez skierowania PUP;
- indywidualnym programem zatrudnienia socjalnego, bez skierowania PUP;
- indywidualnym programem usamodzielnienia lub lokalnym programem pomocy społecznej.

- art. 33 ust. 4 pkt 2b ww. ustawy nie stanowi podstawy dla PUP do obligatoryjnego pozbawiania statusu osoby bezrobotnej.

W takim przypadku konieczne będzie zbadanie gotowości bezrobotnego do podjęcia zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej. Kwestia ta może być uregulowana w porozumieniu, o którym mowa w art. 50 ust. 3. W przypadku, gdy uczestnictwo w kontrakcie socjalnym, bądź innej formie aktywizacji nie powoduje braku takiej gotowości, wówczas nie ma podstaw, by bezrobotnego pozbawiać statusu.

Liczba skierowań w trybie art. 50 ust. 2 ww. ustawy zastosowanych przez PUP w stosunku do tej samej osoby bezrobotnej nie podlega ograniczeniom i zależna jest od potrzeb i możliwości OPS, PUP, a także samego bezrobotnego.

2.1.2. Działania

Każda osoba dorosła, bez względu na to czy formalnie zarejestrowała się w PUP czy też nie, może skorzystać z usług pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego oraz informacji zawodowej, a także pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy na zasadach określonych w *ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (art. 36-39b).

Osoba nie zarejestrowana jako bezrobotny lub poszukujący pracy nie może być objęta szkoleniami inicjowanymi przez starostę i finansowanymi z Funduszu Pracy.

Osoby, które na wniosek OPS zostały skierowane przez PUP do uczestnictwa w kontrakcie socjalnym, indywidualnym programie usamodzielniania, lokalnym programie pomocy społecznej lub indywidualnym programie zatrudnienia socjalnego, mogą również wykonywać prace społecznie użyteczne (art. 73 a ust. 1 a ww. ustawy) nawet, jeśli w wyniku skierowania zostały pozbawione statusu osoby bezrobotnej. Osoby te mogą być kierowane do wykonywania prac społecznie użytecznych na takich samych zasadach jak osoby bezrobotne.

2.1.3. Świadczenia

Bezrobotnym przysługują świadczenia z Funduszu Pracy w wysokości i na zasadach określonych w *ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*.

Osoby, które na wniosek OPS zostały skierowane przez PUP do form aktywizacji w trybie art. 50 ust.2 ustawy o promocji zatrudnienia mogą również wykonywać prace społecznie użyteczne (art. 73a ust. 1a ww. ustawy). Osoby te mogą być kierowane do wykonywania prac społecznie użytecznych na takich samych zasadach jak osoby bezrobotne. Starosta za tą grupę osób refunduje gminie ze środków Funduszu Pracy do 60 % minimalnej kwoty świadczenia przysługującego bezrobotnemu.

2.1.4. Ubezpieczenie zdrowotne

W związku z pozbawieniem statusu bezrobotnego, bezrobotnych skierowanych do uczestnictwa w kontrakcie socjalnym lub indywidualnym programie zatrudnienia socjalnego na podstawie art. 50 ust. 2 pkt 2 *ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*, PUP nie odprowadza za te osoby składek na ubezpieczenie zdrowotne.

W przypadku objęcia osoby kontraktem socjalnym przez OPS w wyniku zastosowania procedury z art. 50 ust. 2 pkt 2 *ww. ustawy*, obowiązek odprowadzania składek na ubezpieczenie zdrowotne - zgodnie z art. 108 ust. 3 *ustawy o pomocy społecznej* przejmuje OPS.

W przypadku skierowania na podstawie art. 50 ust. 2 pkt 2 *ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* do uczestnictwa w indywidualnym programie zatrudnienia socjalnego, obowiązek odprowadzania składek na ubezpieczenie zdrowotne przejmuje OPS kierujący do uczestnictwa w zajęciach w centrum integracji społecznej - zgodnie z przepisami o zatrudnieniu socjalnym.

2.2. Postępowanie Ośrodka Pomocy Społecznej

2.2.1 Działania

Ośrodki Pomocy Społecznej i Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie w ramach działań przewidzianych przepisami o pomocy społecznej mogą realizować projekty systemowe Priorytetu VII Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Projekty te przewidują wobec klientów pomocy społecznej działania poprzez:

- kontrakty socjalne (indywidualne programy usamodzielnienia, indywidualne programy wychodzenia z bezdomności);
- lokalne programy pomocy społecznej;
- programy na rzecz osób niepełnosprawnych.

W ramach kontraktów i programów ośrodki pomocy społecznej prowadzą działania na rzecz aktywnej integracji mające na celu zaktywizowanie społeczno-zawodowe osoby, przygotowujące je do działań na rynku pracy.

Zgodnie z dokumentem „Zasady przygotowania, realizacji i rozliczania projektów systemowych Ośrodków Pomocy Społecznej, Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013”, stanowiącym część Systemu Realizacji Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w ramach kontraktów i programów finansowane są usługi i instrumenty – zwane instrumentami aktywnej integracji, które mają wesprzeć osobę lub rodzinę w zakresie edukacyjnym, zawodowym, zdrowotnym i społecznym. Elementy o charakterze zawodowym stanowią jedynie element wspierający działania społeczne.

W ramach aktywnej integracji możliwe jest - w uzasadnionych realizacją kontraktu lub programu przypadkach - finansowanie działań odpowiadających działaniom powiatowego urzędu pracy m.in.:

- skierowanie i sfinansowanie zajęć w ramach kształcenia ustawicznego, mających na celu uzyskanie zawodu lub przygotowania zawodowego;

- skierowanie i sfinansowanie zajęć w ramach podnoszenia kluczowych kompetencji o charakterze zawodowym lub zdobywania nowych kompetencji i umiejętności zawodowych, umożliwiającą aktywizację zawodową

W tych przypadkach, ośrodek pomocy społecznej jest obowiązany **uzgodnić z właściwym powiatowym urzędem pracy zastosowanie tych instrumentów wsparcia** wobec danej osoby bezrobotnej. Zasady uzgodnień mogą być również przedmiotem porozumienia, o którym mowa w art. 50 ust. 3 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

2.2.2 Ubezpieczenia zdrowotne

Zgodnie z art. 108 ust. 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej* (Dz. U. z 2008 r. Nr 115, poz. 728, z późn. zm.) za osobę, z którą zawarto kontrakt socjalny, w wyniku zastosowania procedury, o której mowa w art. 50 ust. 2 pkt 2 ustawy *o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*, ośrodek pomocy społecznej opłaca składkę na ubezpieczenie zdrowotne na zasadach określonych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Obowiązek ubezpieczenia zdrowotnego osób realizujących kontrakt socjalny, o którym mowa wyżej zgodnie z art. 73 ust. 1 pkt 13 lit.b ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. *o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych* (Dz. U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027, z późn. zm.), powstaje po upływie 30 dni od dnia podpisania kontraktu socjalnego, a wygasa z dniem zakończenia realizacji kontraktu socjalnego lub zaprzestania realizacji kontraktu socjalnego, o którym mowa w przepisach o pomocy społecznej.

Osoby realizujące kontrakt socjalny, o którym mowa wyżej zgodnie z art. 75 ust. 12 ww. ustawy, zgłasza do ubezpieczenia zdrowotnego ośrodek pomocy społecznej realizujący kontrakt socjalny.

Wysokość składki, zgodnie z art. 79 ust. 1 w zw. z art. 81 ust. 8 ww. ustawy, wynosi 9 % podstawy wymiaru składki, zaś podstawą wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne osób realizujących kontrakt socjalny jest maksymalna kwota zasiłku stałego z pomocy społecznej. Składka – zgodnie z art. 86 ust. 2 ww. ustawy, finansowana jest z budżetu państwa.

W przypadku projektów systemowych ośrodków pomocy społecznej, w stosunku do osób uczestniczących w projekcie, zgodnie z „*Zasadami przygotowania, realizacji i rozliczania projektów systemowych Ośrodków Pomocy Społecznej, Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013*” z 4 grudnia 2008 r. koszty ubezpieczenia zdrowotnego uczestnika projektu są traktowane, jako kwalifikowany wydatek przy zastosowaniu instrumentów aktywnej integracji.

Tym samym, środki na ten cel mogą zostać zaplanowane w ramach wniosku o dofinansowanie w zadaniu „aktywna integracja” albo w ramach dotacji rozwojowej albo, jako wkład własny. Niedopuszczalne jest sfinansowanie tego samego wydatku zarówno z dotacji rozwojowej jak i z innych źródeł.

2.3. Postępowanie Centrum Integracji Społecznej

2.3.1. Status osoby

Uczestnikami Centrum Integracji Społecznej mogą być:

- bezdomni realizujący indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- uzależnieni od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego;
- uzależnieni od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej;
- chorzy psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego;
- długotrwale bezrobotni w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- zwalniani z zakładów karnych, mający trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- uchodźcy realizujący indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- osoby niepełnosprawne, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,

W przypadku osób bezrobotnych, podjęcie indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego w trybie art. 50 ust. 2 pkt 2 *ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* powoduje pozbawienie statusu bezrobotnego z dniem następnym po dniu rozpoczęcia realizacji programu.

2.3.2. Działania

W ramach indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego realizowane są działania w zakresie reintegracji zawodowej i społecznej przez następujące usługi:

- kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiągnięcie pozycji społecznych dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu;
- nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych;
- naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą;
- uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi.

2.3.3. Świadczenia

W okresie uczestnictwa w zajęciach w Centrum Integracji Społecznej, na wniosek uczestnika, kierownik Centrum przyznaje świadczenie integracyjne w wysokości zasiłku dla bezrobotnych.

Uczestnikom zajęć w Centrum przysługuje zaopatrzenie z tytułu wypadku w trakcie pobytu w Centrum na podstawie przepisów o zaopatrzeniu z tytułu wypadków lub chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach.

2.3.4. Ubezpieczenie zdrowotne

Realizacja programu jest warunkiem korzystania przez uczestnika ze świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych dla osób ubezpieczonych na zasadach określonych w przepisach *o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych*.

3. Prace społecznie użyteczne

3.1. Definicja prac społecznie użytecznych

Zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 23a ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy - prace społecznie użyteczne – to prace wykonywane przez bezrobotnych bez prawa do zasiłku na skutek skierowania przez starostę, organizowane przez gminę w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, organizacjach lub instytucjach statutowo zajmujących się pomocą charytatywną lub na rzecz społeczności lokalnej.

3.2. Zakres podmiotowy

Prace społecznie użyteczne na terenie gminy mogą być kierowani bezrobotni bez prawa do zasiłku korzystający ze świadczeń pomocy społecznej oraz osoby, które na skutek skierowania PUP uczestniczą w:

- kontrakcie socjalnym lub indywidualnym programie zatrudnienia socjalnego i w związku z tym utraciły status osoby bezrobotnej,
- indywidualnym programie usamodzielnienia,
- lokalnym programie pomocy społecznej.

3.3. Organizacja prac społecznie użytecznych

Prace społecznie użyteczne mogą być organizowane przez gminę w:

- jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej,
- organizacjach i instytucjach statutowo zajmujących się pomocą charytatywną lub na rzecz społeczności lokalnej.

3.4. Miejsce wykonywania prac społecznie użytecznych

Prace społecznie użyteczne mogą odbywać się w wymiarze do 10 godzin tygodniowo jedynie w miejscu zamieszkania lub pobytu (gmina) osoby bezrobotnej.

Informacja o miejscu zamieszkania lub pobytu jest podawana przez osoby bezrobotne w trakcie rejestracji w powiatowym urzędzie pracy.

3.5. Zasady finansowania

Bezrobotnemu nie posiadającemu prawa do zasiłku, a także osobie, która uczestniczy w kontrakcie socjalnym, indywidualnym programie usamodzielnienia, lokalnym programie pomocy społecznej lub indywidualnym programie zatrudnienia socjalnego, na skutek skierowania powiatowego urzędu pracy i w związku z tym utraciła status bezrobotnego, przysługuje świadczenie w wysokości nie niższej niż 6,5 zł za każdą godzinę wykonywania prac społecznie użytecznych. Starosta refunduje gminie ze środków Funduszu Pracy do 60 % minimalnej kwoty świadczenia przysługującego bezrobotnemu. Gmina może podwyższyć wysokość świadczenia w drodze uchwały, z tym że nie ulega zwiększeniu wysokość refundacji z Funduszu Pracy.

3.6. Ubezpieczenia

3.6.1 Ubezpieczenie zdrowotne

W trakcie wykonywania prac społecznie użytecznych ubezpieczenie zdrowotne przysługuje osobie zarejestrowanej jako osoba bezrobotna, zaś w przypadku osoby, która uczestniczy w kontrakcie socjalnym lub indywidualnym programie zatrudnienia socjalnego, na skutek skierowania PUP i w związku z tym utraciły status bezrobotnego, ubezpieczenie wynika z udziału w kontrakcie socjalnym lub indywidualnym programie zatrudnienia socjalnego i jest opłacane przez OPS.

3.6.2 Ubezpieczenie wypadkowe

Osoba wykonująca prace społecznie użyteczne jest objęta ubezpieczeniem wypadkowym zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 14 ustawy z dnia 30 października 2002 r. *o zaopatrzeniu z tytułu wypadków lub chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach* (Dz. U. Nr 199, poz. 1674, z późn. zm.).